

ЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТИВНИХ МЕТОДІВ У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Митрофанова-Керсанова Лариса Анатоліївна

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної психології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Сучасна підготовка бакалавра психології здійснюється в умовах трансформації освітньої парадигми від знаннєвої моделі до компетентнісної, що передбачає інтеграцію глибокої теоретичної підготовки, методологічної обґрунтованості та сформованості практичної готовності до професійної діяльності. Психолог нині має не лише володіти понятійним апаратом та теоретичними концепціями, але й уміти застосовувати психодіагностичний інструментарій відповідно до сучасних стандартів доказовості, етики та професійної відповідальності.

Особливої актуальності це набуває у межах дисциплін психодіагностичного циклу, оскільки саме вони формують здатність майбутнього фахівця здійснювати обґрунтовані висновки щодо особистісних особливостей клієнта. Курс «Проективні техніки в практиці психолога» посідає специфічне місце серед цих дисциплін. На відміну від стандартизованих опитувальників чи об'єктивних тестів, проективні методики ґрунтуються на принципі невизначеності стимульного матеріалу та опосередкованого виявлення внутрішніх психологічних структур.

Постійне зацікавлення психологів до проективної діагностики зберігається вже півстоліття, а проективні методики широко використовуються в практиці дослідження особистості в усіх галузях сучасної психології і слугують робочим інструментом для перевірки теоретичних положень. На формування проективного підходу до діагностики особистості мали і мають вплив різні, інколи протиставлювані одна одній психологічні теорії. Кожна теорія в тому чи іншому ступені наклала певний відбиток на розуміння сутності проективного процесу, осмислення та інтерпретацію діагностичних даних. Дослідники, які зверталися до проективної техніки, дотримуються думки про те, що в її основі лежить приналежне людині прагнення трактувати явища, предмети оточуючої дійсності у взаємозв'язку з її бажаннями,

потребами, почуттями, всім тим, що складає інтимний світ особистості [2, с. 10].

Фахові видання з психодіагностики наголошують на тому, що будь-який психодіагностичний інструмент повинен мати:

- чітко визначену методологічну основу;
- обґрунтовані психометричні характеристики (валідність, надійність, стандартизованість);
- детально прописані процедури стандартного застосування та інтерпретації результатів;
- опис обмежень і сфери застосування.

Проективні методи, так само як і якісні методи загалом, забезпечують результати, які ближче до вільного, відносно незалежного полюса континуума, оскільки вони дають змогу респондентам відповідати своїми словами, використовуючи свої категорії, поняття, власний образний ряд чи асоціації, символи. Водночас вони не позбавлені повністю структури, адже дослідник задає тему, пропонує стимульний матеріал, уточнювальні запитання тощо [3, с. 29].

Проективні методики потребують не лише знання інструкцій, а й усвідомлення їхніх психометричних можливостей і меж, а інтерпретація результатів повинна ґрунтуватися на комплексному аналізі, мультисистемній інтерпретації і доказовій обґрунтованості.

Подібні пріоритети знаходять своє нормативне закріплення в положеннях етичного кодексу психолога. Згідно з етичним кодексом, психолог у своїй професійній діяльності зобов'язаний діяти відповідально, компетентно та добросовісно, дотримуючись принципів професійної компетентності, відповідальності, доброчесності, поваги до гідності та прав людини. Окремо підкреслюється, що психолог застосовує лише ті методи і техніки, щодо яких має належну підготовку, та зобов'язаний усвідомлювати межі власної компетентності. У випадках, що виходять за межі професійної підготовки або потребують додаткової експертної підтримки, рекомендується звернення до супервізії чи професійної консультації [1].

Етичний кодекс також наголошує, що використання психодіагностичних методик повинно здійснюватися з урахуванням їх наукової обґрунтованості, валідності та надійності, а інтерпретація результатів має бути відповідальною, обережною та такою, що не завдає шкоди клієнтові. Психолог не має права робити необґрунтованих висновків або допускати маніпулятивного використання отриманих даних [1].

Таким чином, викладання дисципліни «Проективні техніки в практиці психолога» у системі вищої освіти України повинно бути узгоджене з вимогами етичного кодексу та нормативними положеннями

Міністерства освіти і науки України. Це означає, що освітній процес має забезпечувати формування у здобувачів таких професійних засад:

- дотримання принципу професійної компетентності та усвідомлення меж власної підготовки;
- відповідальне та науково обґрунтоване застосування психодіагностичних методів;
- обов'язкове врахування принципу уникнення шкоди при інтерпретації результатів;
- повагу до гідності, прав і автономії клієнта;
- готовність до професійної рефлексії та звернення до супервізії у складних випадках.

У такому контексті курс «Проективні техніки в практиці психолога» виступає не лише як інструмент опанування методик, а як середовище формування етичної культури, професійної відповідальності та нормативно обґрунтованої психодіагностичної практики майбутнього психолога.

Література:

1. Етичний кодекс члена УПА / Укр. психол. асоціація. Київ, 2025. URL: <https://www.upa.gugu/етичний-кодекс-члена-упа> (дата звернення: 16.02.2026).
2. Литвиненко І. С., Прасол Д. В. Проективні малюнкові методики : методичний посібник. Миколаїв : Арнекс, 2015. 160 с.
3. Скнар О. М. Потенціал проєктивних методик у формуванні політичної картини світу молоді : посібник. Київ : Міленіум, 2017. 96 с.